

Mlado smerečevje v gosp. Dr. Fuchsovih gojzdih v Kokri.

Oskernik Dr. Fuchsovih fužin, gosp. Andrej Švener nam je na znanje dal skušnje s smerekovim semenam, kteriga so letašnje pomlad po naročili svojiga gospóda od kmetijske družbe kupili in po golinah gojzdov posejali. Take označila so nam práv ljube, od ene strani zató, kér zvémo, kakó se naše semena obnašajo, od ene pa tudi zató, kér tako prizadevanje za rejo lesá je lep izgled drugim kmetovavcam, za pomnoženje lesá skerbeti, ki je sedajni čas v goratih krajih kmeta nar večí bogastvo.

Nima kaj žeti, kdor ne seje. Ta resnica je vsakimu znana. Čez malo let se bo pri naših gojzdih ali borštih takó godilo, de ne bomo imeli kaj sekati, če bomo le sekali, pa nič sejali. Grozno veliko kmetovavcov je, ki brez premislika sekajo les in ga hitijo prodajati, zató jim pa ni mar, de bi frate ali izsekane kraje zopet z drevnim semenam nasejali in mlade gojzde redili.

Naši predniki so tudi sekali, pa takrat ni bilo potreba toliko lesá, kot ga je sedaj. Kolikor so ga za potrebo porabili, toliko se ga je po natóri samo od sebe namestilo. Sedaj pa ni več taka; večí množica ljudi po vsih krajih stori, de se za nove pohištva, tedaj tudi za kurjavo več lesá porabi, kot ga po natóri samo od sebe dorasti zamore. Čuda veliko je povsod novo narejenih fabrik in fužin, ki na kurjavi delajo; bark na morji in vozov po železnih cestah brez števila, kteri se z ognjem gonijo, so pobrali neizrečeno veliko lesá iz gojzdov. Vse te nove naprave porabijo v sedanjim času toliko lesá, de ga po sami natóri brez človeškiga prizadevanja toliko dorasti nemore. Huda sila za les in za kurjavo bo vstala, če se ne bo za bolji rejo lesá skerbélo.

Oburnimo se zopet h gosp. Fuchsovim gojzdam nazaj in poslušajmo, kar pridni gosp. Švener nadalje piše, rekoč:

„Že pretečeno jesen smo hlapcam ukazali, smerkoviga semena naberati, de bi z njim frate ali golíne po svojih gojzdih obsejali. Kér so pa hlapci premalo semena nabrali, smo ga še nekaj kupili od častite kmetijske družbe v Ljubljani, ga zmešali z domačim, in 60 oralov, kjer smo golíne našli, z njim obsejali. Setev se nam je práv dobro obnesla, zakaj večí del semenaja je pognalo in mladína je veselo rastla.

To je prva gojzdana setev v tukajšnih fužinskih gojzdih, ktera je več bližnih in bolj umnih kmetov močno vnela, de so obljubili, prihodnjič tudi takó ravnati. Nam je prišla posetev na enim oralu z domá nabranim semenam na 25 krajc. in pol.

De bi se pač kmetovavci sejanja mnogih drevnih semen po gojzdih práv ročno poprijeli, nekdanje požare in po nespameti ogoljene prostore obsejali, in za rejo lesá práv pridno skerbéli!“

Od tergatve.

(Nadalje.)

2) Veselo branje ali tergatva in ožemanje.

Tudi od vesele tergatve je treba nekoliko govoriti. Ni ga lepšiga in veselišiga dela na kmetih od žetve pšenice, od košnje merve in pa od bratve v jeseni.

Je grojzdje zrelo, imej perpravljene sode, lepó dišeče in dobro suhe, če je mogoče, ki so boljši, kakor mokri, in druge potrebne, čedne posode.

Kak lep dan, ne poprej, de je rosa minula in

sonce grojzdje ogrelo, začni brati, če je prej deževalo, počakaj več lepih dni, de se grojzdje bolj osuši in mokroto zgubi. Nikoli v dežji ne beri. Zapovej beračem, de naj zvestó varujejo plesnjeviga grojzdja vmes in družih nečednost. Nikar ne reci, de bo vinovrenje nečednosti iz soda zmetalo: bo, pa ne vsih. Beri gnjilo grojzdje posebej. Če hočeš bolj žlahtno in farbno vino imeti, beri nar prej nar lepši, nar bolj zrelo, in nar žlahtniši grojzdje, in če same jagode osmukaš, še boljši, ga prej zmečkaj, in juho berž v sod deni, in devaj, de bo poln. Predari pa prej, kolikšen sodec boš mogel s tako pijačo napolniti. Boš vidil, kakšen razloček bo to vino od družiga delalo, in koliko dražje ga boš lahko prodal. Drugo pa potlej spet posebej za drugi sod beri. Beri takó nar žlahtniši za prodaj, slabji pa za dom.

Bere se pa per nas v škafe, brente; v brentah pa možaki v kad nosijo. Nekteri černino, muškatelj, zeleníko, tično, če je je dovelj, posebej beró, de imajo vsako posebej, černinsko, muškateljsko, zeleniško in tičinsko vino, ki je žlahtniši in se dražje prodá.

Je vse pobrano, je treba vse grojzdje v kadi berž zmečkati, de vse kmalo enako zavrè, na komur je veliko ležeče, in ga ali v sod precej djati, de v sodi vrè; ali pa če imaš farbno grojzdje in hočeš farbno vino imeti, ga v kadi nekaj časa pustiti, de se juha od kozic jagod farbe navzame, kér naša černina ima malo in samo eniga plemena rudečo kri, se černinsko vino le samo od kozic napravi. Če bi vsiga grojzdja berž ne zmečkal, bi juha, kar je je v kadi, vrela, druga še v jagodah pa ne.

Iz juhe noviga vina se ženof dela. Nar prej se namreč iz ženofoviga zernja drobna moka naredi, ki se ali stolče ali pa razmele in skozi sito preseje; potlej se pa dobra juha vzame in per ognji kuha, de se trije deli povrò, to je, de iz štirih enacih loncov en lonec ostane. Potlej se ženofova moka dene v posodo, se z vrelo juho popári, in vse vkup pridno meša, de je vse razmešano, bolj gosto ali pa bolj redko, kakor kteri hoče, to je več ali pa manj ženofove moke vmes. Potlej takó čez noč ostane, de se dobro shladí, in se po tem s takim ženofam steklenice napolnijo in zamašé. Takó delati ženof je boljši, kakor pa hladno juho na ženofovo moko vlti, ali pa s starim vinam in cukram delati ga, ali cimeta ali kaj družiga, ki ga rado skazi, vanj djati. Narejen ženof naj bo potlej vedno na hladnim.

Tudi tako vinsko juho, ki ni še vrela, kakor per ženofu, štiri dele povreti in samo hraniti, je dobro za mizo per mesu in za druge kuhinjske potrebe.

Smo tukej malo na stran šli, hočemo spet k vinu se verniti.

(Konec sledi.)

Korún je všiv.

Dopis iz Goriškiga.

Med svojim obiskovanjem v L. h gosp. kaplanu N. pridši, gréva memo neke njive, na kteri je bil korún zasajen, iz ktere mi posebno slab duh v nos udari. „Kaj je to?“ jim pravim „Turko!“ — takó so ga bili v Kanalski komisii per Gorici v začetku karstili. — „Ušiv je,“ mi gosp. kaplan odgovoré in na to izrujejo steblo korúnovo iz zemlje, na kterim se nama práv lep in zdrav korún prikaže, tode se ga semtertje kepice parstí deržé.

„Naj pogledajo, če imajo bistre oči, vidili bodo, de so te kepice polne živih živalic, vidijo kakó vse v parsti gomezi“; in gola resnica je bila, kar so mi gosp. kaplan rekli.

Parst proč otrebim in korún je bil spodej že črnkast. Naprej gredé, prideva h drugi, tretji njivi, in tudi tukej sva ravno takó našla, kakor na prvi; pri četrtni njivi so bile korúnove stebila in perje zdrave viditi. Per ti priči, še bolj prepričati se, potegneva dve stebli eno za drugim iz zemlje, in nobene živalice ne narajmava krog korúna; ko sva pa neko blede steblo iz njive izderla, sva vidila de je bilo okoli korúna vse živo, korún pa črnkast.

Poskušajte in gotovo boste nešli tudi vi, ljubi kmetovavci, de so imenovani merčesi *) (Infusionsthierchen) tudi na Krajskim korúni, in to bo njegova bolezen.

Ali bo kaj pomagalo seme premenjati? **)

Jez mislim njivo, na katero bom prihodnje leto korún sadil, pozno v jeseni preorati, mraz bo te živalice pomoril; letašnji korún pa s kakimi suknenimi cunjami dobro odergniti, in potem v zračen kraj spraviti. P.

Govéd na vervi in k sebi pripetih ne pasti.

Že večkrat sim vidil pastirje, posebno pa pastarice; večidel po Gorenském, kakor tudi okoli Ljubljane, po enim, dvoje, troje ali pa še več govéd v sponah k sebi pripetih, krog mej ali pa po kolovozih, med njivami in družih ledinah pasti, in iz kakih bukvic brati, nogovice ali slamo plesti i. t. d. De to ni varno, naj vam bo nasledna žalostna zgodba v izgled:

V Polički ***) je 9. dan pretečeniga mesca neka pastarica pri 16 letih, akoravno jo je gospodar tega večkrat svaril, kravo na vervi, vedno k sebi pripeto, pasla, in med tem mnoge rokodela opravljala; krava, ktero so obádi in brenceljni v hudi vročini pikali, se jim brani in enkrat naglo z glavo zmaha, in neskerbno, v delu zamišljeno pastarico na stran zasúče, kateri, ko bi trenil spodletí in na tla pade. Krava se tega splaši in z ubogo pastarico nazdol zleti, de je bilo joj! In pridna deklica je bila, predenj so jo bili plašni kravi oteli, grozno razbita in že mertva, iz vervi sneta.

Oroslov.

Bratje sv. Cirila in Metuda v naših šolah.

Ni Slovincam večí veselja, kakor vinograd, v katerim sladko vince raste. Tergatve se veseli dete mladó, v gorico leze rad dedek slab, pastir po zelenim logi — kopač po sončnih gomilah poje od ljube vinske terté, ki detcam sladkó grojzde da, možem pa dobro vino. In naj bode star ali mlad, vsak vince pije rad; naj bi ga le vselej po pameti!

Celi svet je vinograd božji, vsako ljudstvo je njegovo tersje, dober nauk je žlahtno vino za dušo, ki serce oveseli in ljudstvo osreči, ako se mu po pravi pameti daja. Vinograd se pozná po delavcih — ljudstvo pa po učiteljih, katerim je v skerb izročeno.

Nar imenitnejí keršanska učitelja Slovenskiga naroda bila sta slavna brata sv. Ciril in Metud, v Solunjah na Gerškém domá, katerih god devetiga Sušca obhajamo. Došlo je veliko keršanskih učiteljev iz Ogleja (Akvilleje) in iz Gerškiga, tudi iz Salcburga v naše kraje, ki so vinograd Slovenski obdelovali; pa Slovenci so jih le po malim raznmeli, in keršanstvo je le po malim rastlo. V devetim veki (stoletji) pošlejo mogočni

*) Práv bi bilo, če bi učeni gospodje te merčese natanjko pregledali in nam po novicah povedali, če so res vzrok korúnove bolezni in kakó bi se dali pregnati.

**) Bolno seme z zdravim premenjati ne bo nikakor škodljivo.

***) Polička, česko mestice v Krudimski okolici.

Vredništvo.

knezi (firšti) Rastislav, Svatopolk in Kocelj v Carigrad (Konstantinopel) prosit cara Mihaela III., naj jim učiteljev pošle. „Naša zemlja — so djali — se je pokristjanila, pa učiteljev nimamo, ki bi nas vodili, učili in nam svete knjige (bukve) razlagali, kér mi ne razumemo ne gerškiga, ne latinskiga.“

Cesar posvé dva brata v Solunjah, Konstantina, katerimu je bilo slej imé Ciril dano in Metuda, po nju pošle, ter jima izporočilo Slovincov pové. Slavna brata se tukej v Slovenske dežele odpravita, učita Slovane, Bogá práv spoznati in njemu služiti, pa tudi pisati in brati. Tedaj so se Slovani veselili slišati veličanske dela božje v svojim jeziku. Keršansko božanstvo se je med Slovenci vtemelilo, tersje Slovensko, od dveh apostelskih bratov toliko čedno in modro obdelano, je jelo lepó rediti. Zató se po vsej pravici sv. Ciril in Metud slovita Slovincam aposteljna, in zaslužita, de nju posnemamo mi, ki obdelujemo v Slovenskih krajih vinograd Gospodov. Hvala Bogú, de imata še zdaj tudi v naših krajih lepo število hvalitih bratov, naslediteljev, ki v cerkvi kakor v šoli po nju slavnim izgledi Slovensko tersje obdelujejo. Mislim, de se spodobi in bo práv njih djanja v spomin vzeti, in našiga šolstva opomniti.

Učilnice ali šole so se po naših krajih práv za práv še le pred nekoliko trideset leti vnele. Kakor so radi otroci v šolo hodili, takó prehitro je starišam in otrokam veselje do šole vgasnilo, v katerih se je nauk le po nemško dajal. Nemškiga niso detca v šoli razumile, in niso domá povedati vedile, česar se v šoli učijo. Redek je bil, ki bi bil brati znal; bukve na kmetih vgledati, je bilo kaj posebniga. Ako je radoveden oče Evangelj v zajem dobil, in ga svojimu otroku, ki je že po dve ali tri leta v šolo hodil, k domu prinesel, naj bi družini svet pasjon (terpljenje Kristusovo) bral, ali keršanskiga nauka za velikonočno izpraševanje iz katekizma povedal, je šolar jokaje odgovoril: „Tega se v šoli ne učimo;“ in oče je vés nevoljin bukve otroku vzel rekoč: „Po kaj pa v šolo hodite!“ in je bukve kakimu hlapcu, ali pa rokodelu podál, ki se je od soseda slovenšine brati naučil. Taka se je godila po Štajarskim; in ni se čuditi, de so mógli stariše kakor otroke z beričam v šolo strašiti. Razen nekolikim učencam, ki so jih v viši šole po mestih dali, so šole ljudem malo zdale; ni bilo viditi molitevnik bukvic v cerkvi, ne koristnih knjig domá, slovensko so čerkali z nemškim pisam, kar pogosto sami niso brati mogli; in kader so šoli odrastli, niso nemšine, pa tudi slovenšine znali; zgubljeni so bili potroški, zgubljen mladosti zlati čas. Za se so prazno slamo mlatili, drugim pa prah na veter nosili.

(Dalje sledí.)

Za njé so černe bukve premalo.

Med tim, ko si na eni strani blagi starši vse perzadenejo, svoje ljube otročice skerbno zrediti, se na drugi strani le preveč taci staršev najde, kateri vso izrejo svojih otrók v némar pusté. Z zverimi se taki starši ne smejo permerjati, zakaj oné skoz in skoz za mlade skerbé. — Tukej mislim le tiste tukej v mestu, zlasti v predmestjih spomniti, kateri svoje otroke samé pušajo pohájkovati, in se po samótnih krajih potépati. So nekteri kraji, zlasti okoli gradú in na Golovcu, kjer ne bo lahko pošten človek mimo šel, de bi cel kúp taci potepuhov ne najdel. Mladi smerkovci so z odrášenimi potepuhi namešani, in se od njih učé vsih hudobij in malopridnost, s kterimi v poznejših letih mir in srečo dobrih prebivavcov podkopujejo. Ni davno, ko sim šel na Golovcu mimo kolobara taci tepcov; eden zmed njih je hotel pokazati, de se nobeniga nič ne bojí, in je tam v pričo začel gerdó preklinjati; — bil je še clo mlado fanté. Starši lep sad imate od njega perčakovati!